

DE MAAKBARE MENS

ONDERWIJS

Biotechnologie

Conferentie over biotechnologie met stam- en eicellen

Op 28 september jl. werd een conferentie 'De maakbare mens' georganiseerd, een initiatief van de Nederlandse Vrouwen Raad. De ontwikkelingen op het gebied van biotechnologie met stamcellen en eicellen gaan snel. Vrouwen worden op dit terrein met technieken en mogelijkheden geconfronteerd die hen voor moeilijke dilemma's en keuzes plaatsen in de reproductieve fase van hun leven. Worden de vrouwen zelf nog gehoord?

Marian Baan

Doel van dit congres was het informeren over de actuele situatie en het inventariseren van de meningen die leven rond de ethische en morele dilemma's. In muziekcentrum Vredenburg te Utrecht waren op deze dag ongeveer 150 vrouwen (en een enkele man) aanwezig. Volgens de organisatie waren de meeste bij de NVR aangesloten organisaties vertegenwoordigd (totaal 42, waaronder de KNOV). De totale achterban van de NVR bestaat uit ongeveer één miljoen vrouwen.

Je mag een vrouw niet alles vragen

Dr. Marli Huijer is arts en docente filosofie aan de RUG. Haar stelling is: je mag een vrouw niet alles vragen. Hierbij valt te denken aan het vragen om eicellen te doneren voor wetenschappelijk onderzoek. Er zijn veel cellen nodig om een klein resultaat te bereiken. 75 % van de vrouwen aan wie gevaagd wordt een eicel te doneren doet dit om andere vrouwen te helpen die niet zwanger kunnen worden.

© Henny van Nieuwpoort

Zij willen dit niet doen voor wetenschappelijk onderzoek. Dr. Huijer schetst drie opties die mogelijk zijn bij de herziening van de embryowet uit 2002:

- het verbod op stamcel- eicel donatie handhaven
- het verbod opheffen (hetgeen nu als voorstel klaarligt)
- het verbod voorlopig handhaven.

De eerste optie belemmert het wetenschappelijk onderzoek. De laatste geeft tijd om het maatschappelijke draagvlak te vergroten om de wet te versoepelen. Deze optie heeft haar voorkeur.

Prof. dr. Donna Dickenson uit Londen, ethicus, filosofe en winnares van de Spinazoprijs, gaat in op het gebruik en misbruik van stamcellen. Ze refereert aan de zaak Hwang in Zuid-Korea. In haar land kunnen vrouwen korting krijgen op de IVF-behandeling als ze extra eicellen afstaan voor stamcelonderzoek. Commercialisering wordt zo op slinkse wijze geïntroduceerd. Ze schetst de gevaren. De verleiding is groot om meer hor-

Politiek nawoord

Ook in de politiek spelen deze vraagstukken. Er lag een voorstel tot verruiming van de huidige Embryowet, maar vanwege de komende Tweede Kamer-verkiezingen vindt staatssecretaris Ross-van Dorp van VWS dat een beslissing over het tijdelijke verbod genomen moet worden door een volgend kabinet. Het besluit over het verbod moet voor 1 september 2007 worden genomen. Het tijdelijk verbod op het speciaal tot stand brengen van embryo's blijft in stand. Dit besluit was tijdens het congres en ook bij het schrijven van het verslag nog niet bekend.

De redactie

monen toe te dienen om meer eicellen te verkrijgen. De behandelaar krijgt twee petten op. De dames komen niet om mee te doen aan onderzoek, maar om zwanger te worden. Armlastige vrouwen zouden in de verleiding kunnen komen om meer eicellen te laten groeien voor financieel gewin. Het welzijn van de vrouw moet voorop blijven staan en niet het verkrijgen van cellen voor onderzoek. Voorlopig maakt ieder land in de EU haar eigen regels, maar op Europees niveau is men er ook mee bezig.

Laat vrouwen zelf kiezen

Bijzonder hoogleraar in de gezondheidsethiek van de voortplantingsgeneeskunde, prof. dr. Guido de Wert bespreekt de toekomst van de embryowet. Hij is lid van de evaluatiecommissie die de wet van 2002 tegen het licht heeft gehouden. Deze wet verbiedt o.a. het klonen. De commissie beveelt aan het

Marian Baan is eerstelijns verloskundige

ONDERWIJS

© Henny van Nieuwpoort

verbod op het doneren van eicellen voor het ontstaan van embryo's, anders dan voor het tot stand komen van een zwangerschap, op te heffen. De commissie heeft niet onderzocht in hoeverre hiervoor een maatschappelijk draagvlak te vinden is.

Gedoneerde eicellen worden gebruikt voor hulp bij voortplanting van andere vrouwen, niet-reproductief onderzoek en therapie. Dit laatste is nog toekomstmuziek. De levensbeschouwing bepaalt grotendeels de grenzen van de beschermwaardigheid van het embryo. De Joodse godsdienst en de Islam zijn in het algemeen ruimer in hun opvattingen dan de Christelijke kerken, waar men veelal van mening is dat het nieuwe individu ontstaat bij de conceptie en vanaf dat moment beschermwaardig is. De huidige embryowet geeft enige ruimte aan het gebruik voor onderzoek van rest-embryo's die zijn ontstaan bij IVF. Die worden nu echter te weinig ter beschikking gesteld. Daarom is het maken van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek op dit moment nog nodig. Prof. de Wert wil graag dat vrouwen zelf kunnen kiezen of ze willen doneren voor

onderzoek, mits aan strenge voorwaarden wordt voldaan ter bescherming van de donor. Zijn opvattingen liggen dus niet in de lijn van de eerste twee sprekers.

Workshops

Tijdens het middagedeelte werden vijf workshops verzorgd, waarvan iedereen er twee bij kon wonen.

Deze vijf waren:

- prenatale diagnostiek (dr. G.C.M.L. Page-Christiaens),
- IVF (dr. S. Buitendijk),
- eiceltechnologie (prof.dr. K. Horstman),
- stamceltechnologie (prof. dr. C. Mummery)
- embryowet (Mr. E. Oltshoorn-Heim).

Uw verslaggever bezocht er twee.

In de workshop van Simone Buitendijk (arts-epidemioloog voortplanting) werd de technische kant van IVF uitgelegd. Haar workshop was vooral interessant voor mensen die geen idee hebben wat IVF inhoudt. In Nederland is ruim 2 % van de pasgeborenen ontstaan uit IVF. De medisch-technische en psychische belasting zijn groot, de slagingskans (baby mee naar huis) per cyclus is 20 %. Het adagium is

en blijft: een slimme meid krijgt haar zwangerschap op tijd.

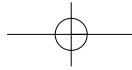
Mw. prof. dr. Mummery, werkzaam aan de UU en het Nederlands Instituut voor Ontwikkelingsbiologie te Utrecht, vertelde bevlogen over het onderzoek van stamcellen. Op dit moment zijn er nog geen concrete toepassingen voor ontwikkelde stamcellen. Alles verkeert nog in de onderzoeksfase, maar de mogelijkheden lijken groot. Verwacht wordt dat binnen tien jaar de techniek verfijnd is en er enorm veel toepassingen zullen zijn. De gebruikte embryo's zijn momenteel rest-embryo's vanuit IVF, dus altijd tweede keus. Dit zou door een ruimere embryowet anders kunnen worden. In principe zijn stamcellen uit embryo's immortaal, hetgeen betekent dat ze eindeloos door kunnen groeien. Men is internationaal bezig met het ontwikkelen van stamcellijnen. Hierbij gaan echter veel embryo's verloren.

Discussie

De middag eindigde met een panel-discussie waarbij naast betrokken organisaties ook de politiek was vertegenwoordigd.

Een korte greep uit de discussie onder leiding van gynaecologe Liesbeth van Erp:

- De mogelijkheden worden zo divers en technisch dat het bijna niet meer is uit te leggen. Men moet leren omgaan met kansen berekenen. Er is het dilemma van het afbreken van een zwangerschap (Prof. Page).
- Men is bang voor het ontstaan van handel in eicellen zoals dit ook al gebeurt met organen. Vrouwen mogen niet de dupe worden van de wetenschappers. Er moet eerst goede voorlichting zijn en duidelijke wetgeving (Dickenson).

ONDERWIJS

- Het kennisniveau van de bevolking is nu nog te laag om de wet te beoordelen. Er wordt nu nog te veel in kleine kring gediscussieerd (PvdA).
- Er is nog te weinig onderzoek gedaan naar wat al die technieken bij vrouwen en de maatschappij teweeg brengen. Ieder focust op het eigen terrein. Wat doet het stapel-effect van al deze technieken? Wie neemt de verantwoordelijkheid voor het geheel? Dit wordt de zaal met applaus beantwoord (socioloog mw. Prof. K. Horsman).
- De lange termijn effecten op de vrouwen, hun partners en hun kinderen zijn nog steeds niet goed bekend. (Buitendijk).
- Een eikel is iets anders dan een embryo. Het embryo moet respectvol worden behandeld en beschermd worden (Christen Unie).
- Wat is het gewin, ook uit kosten-technisch oogpunt? Steek je meer geld in de cure of in de care? Krijgt de verpleeghuispatiënt een extra wasbeurt of steek je geld in onderzoek wat op lange termijn misschien ooit positief resultaat biedt? Er is te weinig aandacht voor het niet-omstreden onderzoek met adulte stamcellen (CDA).
- De opinie van normaal vruchtbare vrouwen is vaak anders dan van vrouwen waar een zwangerschap niet spontaan op gang komt.
- Een peiling onder de aanwezigen wijst uit dat de helft vindt dat eiceldonatie aan de vrouw gevraagd mag worden.

Aan het einde van de dag krijgt de voorzitter van de NVR een mand met plastic 'eieren' waarin briefjes met stellingen zitten die ze t.z.t. aan de politiek zal aanbieden. Duidelijk is dat er nog veel moet gebeuren en dat vandaag eigenlijk pas het begin is gemaakt met de maatschappelijke discussie. Mag alles wat kan en moeten we dat willen? □

Meer informatie over het onderwerp: Erfocentrum; I: www.biomedisch.nl.